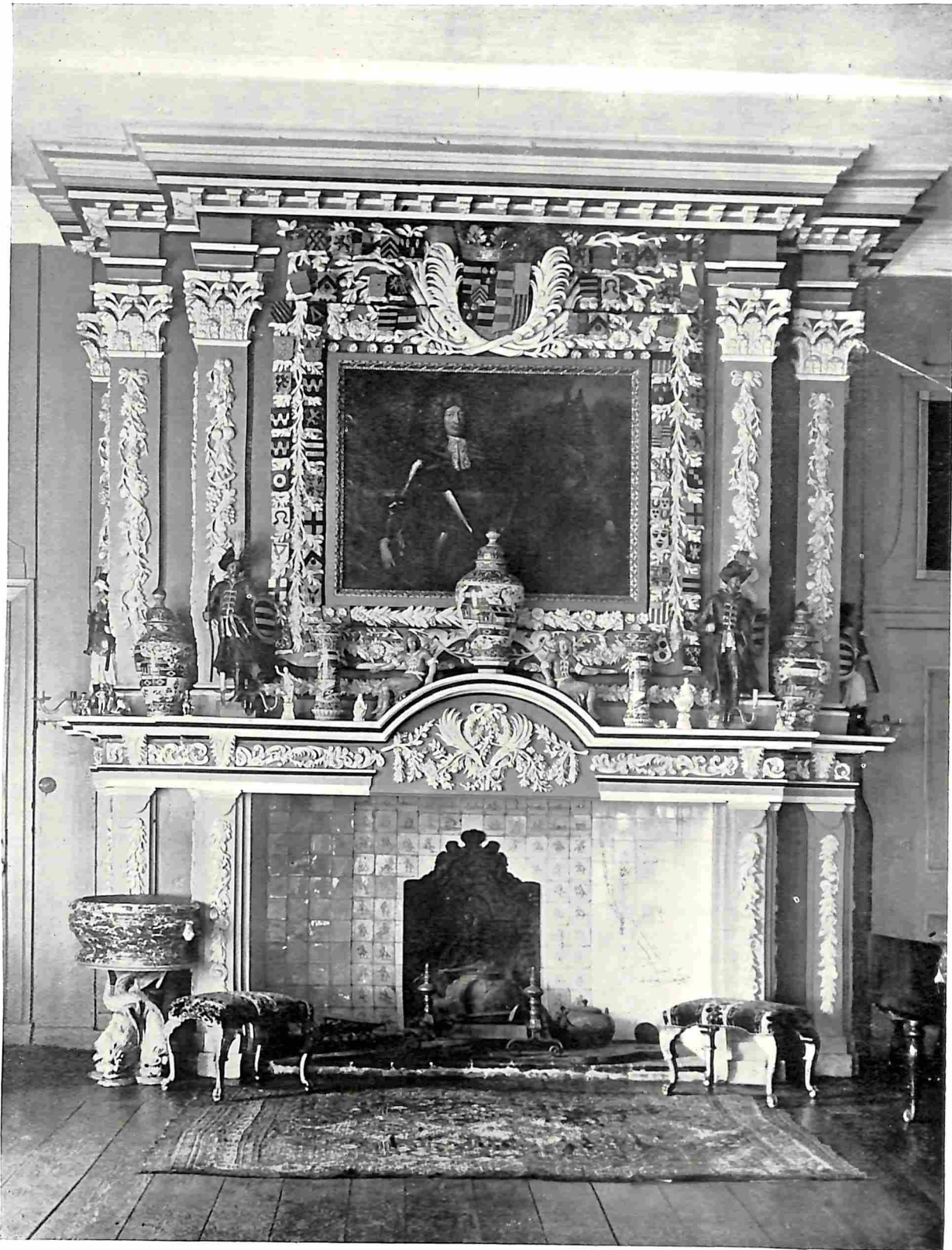

BUITEN

27^E JAARGANG N^O. 40

ZATERDAG 7 OCTOBER 1933

DE SCHOUW IN DE GROOTE ZAAL VAN KASTEEL KEPPEL
(BIJ HET ARTIKEL: „DE SCHOONHEID VAN DEN ACHTERHOEK”)

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

DE BOOZE RIVIER, DOOR GUDMUNDUR KAMBAN	BLZ. 476—477
DE MONT BLANC, DOOR J. P. BALJÉ . . .	BLZ. 477. 486
DE SCHOONHEID VAN DEN ACHTERHOEK (GEÏLL.), DOOR JAC. GAZENBEEK	BLZ. 475. 478—481
HORZELS (GEÏLL.), DOOR DR. G. BARENDRECHT	BLZ. 481—482
ENKELBLOEMIGE TROSCRYSANTHEN (GEÏLL.), DOOR L. SPRUIT	BLZ. 482—483
CROCUSSEN OP WATER (GEÏLL.), DOOR L. SPRUIT	BLZ. 483
EENIGE TREKJES VAN DEN KAFFER (SLOT) (GEÏLL.), DOOR G. W. DEKKING	BLZ. 483—486
EEN ZONNIGE MORGEN IN EEN HERFSTIG BOSCH EN DE EERSTE BLADEREN VALLEN (ILL.)	BLZ. 485
BIJ CAMPFER IN OBER-ENGADIN (ILL.)	BLZ. 486

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar *Rokin 74—76, Amsterdam*. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

DE BOOZE RIVIER

DOOR GUDMUNDUR KAMBAN

ERGENS hoog in de bergen ontsprong de booze rivier. Men wist niet met zekerheid waar, want wegens onbegaanbare bergengten en gletscherspletten was het nog niemand gelukt haar loop na te gaan tot den oorsprong. Op sommige plaatsen liep zij halve of heele mijlen onder den grond door, groef zich een gang onder oeroude lava-velden, gleed onder de allerlaagste heideheuvels door, die uit louter bescheidenheid op het punt waren in te storten, of ze verborg zich achter oude, in de historie bekende rotsblokken, die zoo eerwaardig waren, dat niemand er toe kwam verdenking tegen hen te koesteren; dan weer wierp zij zich plotseling lachend, schaamteloos, uitdagend, over een of andere bergsteilte, die voor geen menschenvoet bereikbaar was; — kortom: zij leidde allen die haar gangen trachtten na te gaan om den tuin, zooals een handige misdadiger in een moderne maatschappij dat doet. De booze rivier liep van haar onbekenden oorsprong, langs wegen die niet nauwkeurig te controleeren waren, tusschen de bergen door, totdat zij zich in den vorm van een prachtige waterval over een hooge rots midden boven den rand van het dal naar beneden stortte. Helder en zilverwit liep zij door het dal, zich kronkelende als een slang, en zoo bereikte zij de zee. Daar in het dal had zij haar kwaden naam gekregen, daar werd zij met de leelijkste namen aangeduid; de booze rivier, de misdadige rivier, de moordrivier noemde men haar daar, waar zij zich toch juist in al haar schoonheid en waardigheid vertoonde; waar de kinderen 's zomers aan haar oevers speelden, de narcis zich over haar waterspiegel boog, door liefde voor eigen schoonheid bevangen; en waar vlinders van een kleur die aan de schemering deed denken het beeld van het manerond of den maansikkel dansend omzweefden. Toch heette zij de booze rivier — en wel hierom: In de rotsengte boven den rand van het dal, niet ver van de plaats waar de waterval naar omlaag stortte, vormde zich gedurende de vorst in den winter een ijsblok, dat de geheele kloof tenslotte vulde en afsloot, en het werd in den loop van den winter hooger en harder dan de rots wanden eromheen. Achter dit ijsblok zat de rivier opgesloten; ze was genoodzaakt achteruit te wijken, en ze groef een diep en breed bassin uit, aan de zijkanen van haar bedding. Deze achterwaarts gerichte vertakkingen waren als een paar vleugels die van haar schouders uitgroeiden en nu eens uitgespreid, dan weer saamgevouwen werden, al naar gelang den waterrijkdom. Dat bassin zelf werd met den dag grooter en dieper, totdat het tenslotte een bodemloos meer was geworden achter het ijsblok. En toen op een dag, een voorjaarsdag, toen het dooide, toen elke hoekige ijspunt door de zon afgerond werd en de gletscher bloosde als een jonge parel

die vóór een kristallen of zilveren spiegel ligt en zichzelf voor de eerste maal ziet, zwak blozend, lichtrood blozend — toen zwol de rivier aan, verrijkt met honderden beken van de gletschers, met tallooze water-aderen van gesmolten sneeuw, en ze drong met al haar watermassa op tegen het ijsblok, deed dat uit elkander springen, versplinterde en vermorzelde het, met een slag als van een dynamietontploffing, zoodat de schijven, de dobbelsteenen en de pyramiden ijs naar alle kanten heensloegen, terwijl er een stuivende damp van ijs opsteeg gelijk een damp van water uitstuift boven een waterval. Op hetzelfde oogenblik dat het lawaai van den slag hoorbaar werd, baande de rivier zich een weg, stortte zich vooruit in wit schuimende waterterrassen en sneed één oogenblik als een gigantische kling door het dal, raasde en schuimde daarna over alle oevers heen en sleurde met zich mee al wat ze op haar weg vond: weiden, dieren, menschen. ☼ De rijkste hofstede in het dal trof dat voorjaar de slag. De bezitter was op weg naar huis — hij kwam van de stad — tot vlak bij de rivier was hij gekomen, hij was nauwelijks een paar honderd meter meer van de hofstede af, toen het donderende lawaai weerklonk. Zijn paard sloeg op hol, rende de rivier langs, stroomopwaarts, en in een ommezien had de razende stortvloed man en paard verzwolgen om hen de zee in te spoelen. ☼ Vóór het huis stonden de vrouw van den bezitter van de hofstede en zijn twee kinderen, en zij zagen het ongeluk zich afspelen. ☼ ☼ „Wat een ellendige schurk is die rivier toch”, zei een kleine borrelende bron tot een andere grootere borrelende bron naast haar, die om de drie minuten een kokenden waterstraal twaalf meter de lucht in spoot. Ze lagen aan den rand van het dal en hadden alles zien gebeuren. „Wat kan je anders verwachten”, antwoordde de grootste van de borrelende bronnen, „wat kan je anders verwachten van die barbaren. Die ruwe, koude, harde stroomen ontbreekt het aan alle cultuur. Kort geleden heb ik een gesprek gehad met een riethoer, dat van tijd tot tijd op de beek hier vóór ons komt zwemmen. Hij is hydroloog, moet je weten, en hij heeft de heele wereld rondgereisd en heel wat misdadigersrivieren van nabij leeren kennen, onder andere deze hier, en hij heeft over zijn ervaringen een voordracht gehouden in de vereeniging van watercriminalisten, waarvan hij eere-voorzitter is. Hij heeft me verteld dat de ouders van de booze rivier gedegeneerde exemplaren geweest zijn, een zekere mevrouw Gletscherbeek, die van losse zeden en niet in den band te houden was, en een zekere mijnheer Bergstroom, een ruw en harteloos sinjeur. Dergelijke misdadige neigingen zijn altijd erfelijk, zei professor Riethoer. ☼ „Ik begrijp maar niet”, zei de kleine bron, „dat ze den bandiet niet straffen. Vind jij ook niet, dat de vrederechter hier in de streek wel een beetje à te weinig de hand houdt aan de moraliteit? Als het een mensch was geweest, die zoo'n afschuwelijken moord begaan had, zouden ze hem zijn hoofd afgehakt hebben, maar dezen schurk doen ze niets; hij kon toch levenslang in de gevangenis gezet worden. Men zou zoo'n hoogen muur kunnen bouwen, dat hij er niet overheen kon springen. Maar neen, men laat hem maar ongestoord zijn gang gaan in de maatschappij. De menschen zijn vreemde wezens, vind je niet? Ik geloof niet dat ze zoo wijs zijn als ze zelf gelooven . . .”. ☼ „Neem me niet kwalijk dat ik je in de rede val.” zei de groote bron, „maar ik moet spuiten”. En hij zond een twaalf meter hooge waterzuil omhoog in de lucht; want hij was een à te nauwgezet burger, om zijn plicht te verzaken. ☼ „Kunnen jullie dan niet zien, mijne heeren”, zei de beek die vóór de beide borrelende bronnen stroomde, „hoe mooi de rivier kan zijn. Den heelen zomer ligt ze zoo blauw en stil alsof er daarvan licht de waterval, overdag als een geslepen diamant, des avonds als een donkerroodkleurig juweel. De rivier heeft haar fouten, evenals wij anderen. Maar hij die haar zonden meten wil, moet ook haar schoonheid meten”. ☼ „Schoonheid! Alsof iets wat zedeloos is schoon kan zijn!” riep de groote bron, die keer op keer aangezocht was om als letterkundig censor op te treden. ☼ „Hij moet een dichter zijn”, fuisterde de kleine bron en wierp een schuinen blik naar de beek. ☼ Maar de stemming was te gedrukt geworden, het gesprek kon niet worden voortgezet . . . ☼ De kinderen van den hofstedebezitter die in de rivier verdrongen was, waren eens op een winterdag, vele jaren later, aan het wandelen, een heel eind het dal in. Het was in de Paaschvacantie. Al het ijs was verdwenen en het gras stond, na de wintersneeuw, roodachtig van kleur als oud hooi boven den grond. ☼ „Wat wil

jij worden", vroeg het jonge meisje, „als je je eindexamen gedaan hebt?" ☼ „Ingenieur", antwoordde de jongen. Hij was in zijn gedachten altijd met den waterval bezig. Het zal wel geen zin hebben te probeeren er een brug overheen te bouwen, dacht hij. Tot nu toe heeft ze elke brug vernield op den dag dat ze het ijsblok stuk geslagen heeft. Toen fronste hij de wenkbrauwen en liet twee van zijn vingers met zijn onderlip spelen, om zijn gedachtengang te bevorderen. Maar dat hielp niet. ☼ De broer en de zuster begonnen weer met elkander te praten, levendig, geanimeerd. Ze waren nog maar op een steenworp afstands van hun huis, toen hij plotseling stil bleef staan en uitriep: „Nu weet ik hoe de rivier behandeld moet worden! Nu weet ik het! Nu weet ik het!" ☼ „Hoe dan?" vroeg het jonge meisje, „vertel me dat eens". ☼ Maar de jongen was al op een draf naar huis gelopen, en hij was bezig zijn groote plan voor z'n moeder te ontvouwen, toen zijn zuster binnenkwam. ☼ Eenige dagen daarna waren alle mannen van het dal, die een spade hanteeren konden, aan het werk; aan weerszijden van de rivier waren ze bezig dijken op te werpen, van de plaats waar het laagland begon, tot aan den mond van de rivier. En zoo waren op een Zaterdag, toen de jongen thuis kwam uit school, alle voorbereidingen gemaakt voor hetgeen er gebeuren moest. En wat er gebeurde? Het volgende: aan beide kanten van het dal, bij den grooten weg die naar de rivier voerde, had men wachtposten uitgezet om de reizigers ervan terug te houden, de rivier over te gaan, zoo lang men met de proefneming bezig was. ☼ Aan den rand van het dal bij den waterval stonden een aantal arbeiders, die het kokende water van de borrelende bronnen aan weerszijden van den waterval door gummislangen naar het ijsblok in de kloof leidden. De zoon van den hofstedebezitser hanteerde zelf een van de slangen. De geheele voorkant van het ijsblok, van boven tot onder, van den eenen kant van de kloof tot den anderen, kwam door het kokendheete water in smeltenden toestand, smolt en smolt, werd dunner en dunner, totdat plotseling de watermassa's van de rivier het uit elkander deden springen, het stuksloegen met eenzelfde donderend lawaai als vroeger. Als vroeger drong de rivier zich met dood en verderfbrengende kracht en haast door de kloof naar beneden. Op de vlakte liet zij echter de stukken ijs los en breidde zich in talloze vertakkingen over het dal uit. Uit alle hofsteden kwamen menschen naar buiten snellen. Iets nieuws en vreemds vertoonde zich dien dag, toen het ijsblok uiteengeslagen werd, aan hun oog. De booze rivier lag daar als een reusachtige zilveren boom, die zijn groote takken over de geheele vlakte uitspreidde; als een vredige boom, die trilde en ademde . . . ☼ Toen zei een oude, wijze boer: „Ik heb altijd gedroomd dat ik zoiets zou zien. Niet de macht van het booze is de kanker die de maatschappij aanvreet, maar de zich onzijdig houdende machteloosheid. Het goede en het kwade zijn slechts richtingen". ☼ Elk voorjaar hierna liet men het ijsblok op dezelfde wijze springen. De kinderen speelden op dien dag dat men het uit elkaar dreef zorgeloos tusschen de rivierarmen, want het was een feest voor hen, de rivier in al haar geweldigheid boven van de kloof te zien komen en haar dan het volgende oogenblik het dal te zien veranderen in één groot groen tapijt, dat doorweven was met talloze kristalnoeren. En na de overstroming leverden de weiden een tienvoudigen zomeroogst, want wat er daar groeide was doortrokken met de vruchtbaarheid van het dal. De dag waarop men het ijsblok voor de eerste maal had doen smelten bracht de streek een zegening, waarvan geen van haar bewoners ooit gedroomd had. ☼ Sindsdien zijn er menschenleeftijden voorbij gegaan. De herinnering aan de daad van den zoon van den hofstedebezitser, de eerste daad van den toekomstigen ingenieur, is nog steeds levend bewaard. Maar de naam van de rivier is veranderd — overal, behalve op de kaart. In den volksmond heet zij nu: „De goede rivier".

DE MONT BLANC

DOOR J. P. BALJÉ

HET was omstreeks acht uur 's ochtends, toen ik in Genève voor het bureau van de American Express Company in de touringcar stapte, die mij naar Chamonix zou brengen. Het was heerlijk weertje, het zonnetje deed ernstige pogingen om door een licht wolkendek te breken, en de animo voor den tocht was

dan ook vrij groot. Er waren zoowat vijftien touristen, die den dagtocht naar Chamonix, den Mont Blanc en de Mer de Glace zouden meemaken. En onder die passagiers viel mij al dadelijk een gebrekkig oud heertje op, dat, steunend op een dikken stok, kwam aanstropelen en met behulp van den chauffeur in den grooten wagen klom. Hij leek me dichter bij de tachtig, dan bij de zeventig, en ik voelde bewondering voor zijn ondernemingsgeest. Want een dagtocht in een touringcar op zijn leeftijd leek mij tenslotte toch een onderneming. ☼ Overigens scheen het tochtje hem aanvankelijk maar matig te interesseeren. Hij zat suffig voor zich uit te staren, en toen wij de Fransch-Zwitserse grens gepasseerd waren en het dorpje Annemasse doorreden, waar juist markt werd gehouden, en de lucht van Zwitserse kaas nu niet bepaald aangenaam op de reukzenuwen werkte, kwam het mij voor, dat hij zelfs in een lichten dommel was geraakt. ☼ Niets scheen hem belangrijk genoeg, om er zijn aandacht aan te schenken. Het dal van het kleine riviertje de Arve, noch de schilderachtige dorpjes als Bonneville en Cluses waren bij machte hem uit zijn dommel te wekken. In Cluses, waar we een kwartiertje oponthoud hadden, bleef hij zelfs in den wagen, en ik ben er van overtuigd, dat hij niet eens gemerkt had, dat de anderen daar even den inwendigen mensch hadden gesterkt. ☼ Maar in Sallanches was hij plotseling klaar wakker. Zijn kleine oogjes begonnen te schitteren, en ik hoorde hem binnensmonds wat mompelen. Want in Sallanches kwam de groote bergketen van den Mont Blanc in zicht, en daarvan had hij van dat moment geen oog meer af. Witblinkend in den zonneschijn lag daar grootsch en prachtig de machtige Mont Blanc, zoo nu en dan even gedeeltelijk verdwijnend bij een weg-bocht, om daarna evenwel steeds weer majestueuzer te voorschijn te komen. En toen we Le Fayet voorbij waren, kwam het grootsche van de natuur nog beter tot zijn recht. Het dal werd hier onbeschrijfelijk mooi, langs hooge bergwanden slingerde zich de weg, en diep beneden ons kronkelde zich het wilde stroompje, terwijl de blanke bergketen nu ook steeds zichtbaar bleef. We hadden geen oogen genoeg, om al dat schoone in ons op te nemen, telkens hoorde men uitroepen van bewondering der touristen. Doch de oude had alleen maar oog voor den Mont Blanc . . . Zijn rimpelige mond was een weinig opengezaakt, zijn lippen prevelden nu en dan een enkel woord: hij scheen in extase! ☼ In Chamonix verloor ik hem uit het oog. Het doel van mijn tocht was tenslotte de Mer de Glace, en ik besloot, alvorens Chamonix zelf te bezichtigen, eerst het bergspoor te maken. ☼ Langzaam, ons telkens weer op pittoreske vergezichten onthaland, steeg het spoor tot op negentienhonderd meter hoogte. Te Monteners moesten we uitstijgen, en de aanblik, dien we daar hadden op die geweldige, verstarde ijsmassa was al even overweldigend, als al het andere, wat ons dien dag te genieten was gegeven. Langs een vrij lastig begaanbaar pad bereikte ik den gletscher en minutenlang bleef ik in stille bewondering verzonken voor dat machtige natuurgewrocht. ☼ Maar tenslotte herinnerde ik mij mijn plan, om ook nog iets van Chamonix te willen zien, en met hetzelfde treintje aanvaardde ik den terugweg. ☼ Ik doorkruiste Chamonix in alle richtingen, want ik had tot half vijf den tijd. Ik bewonderde het prachtige plaatsje zelf, en ik had overal gelegenheid op te merken, hoezeer Chamonix door den Mont Blanc wordt gedomineerd, hoe de machtige berg als het ware zijn stempel op dit mondaine touristencentrum scheen te drukken. ☼ En toen, plotseling, zag ik hem weer terug, het oude, kreupele heertje. Hij had een plaats gevonden op een bank, en zijn bliken schenen nog altijd aan den Mont Blanc gekluisterd te zijn. Hij merkte nauwelijks, dat ik naast hem kwam zitten, en toen ik er een kwartier zat, was zijn blik niet een enkele maal afgedwaald. ☼ Toen sprak ik hem aan. ☼ „Maakt de berg zoo'n indruk op u?" begon ik het gesprek. ☼ Heel langzaam, als kostte het hem moeite zijn blik af te wenden, keerde hij zich naar mij toe, en nam me een oogenblik op. ☼ „De Mont Blanc is overweldigend", zei hij alleen maar. ☼ „Het is zeker de eerste maal, dat u hem ziet?" vroeg ik weer. ☼ Hij lachte kort en het leek eerder een droog kuchje. ☼ „De eerste maal", herhaalde hij, zachtjes het hoofd schuddend, en zijn rimpeligen mond tot een grijns vertrekend. „nee, dat niet direct. Ik ben zelfs den tel al kwijt. Ik kom hier ieder jaar, ik wil den berg ieder jaar weer terug zien, sinds . . . toen . . ."

(Slot op bladz. 486)

DE BLAUWE ZAAL IN HET KASTEEL KEPPEL

De schoonheid van den Achterhoek

DOOR JAC. GAZENBEEK

EENIGEN tijd geleden gebruikte ik tegen iemand, die uit de bewuste streek kwam, den naam Achterhoek, 'n qualificatie, die mij in een onbewaakt oogeblik ontglipte en waarover ik mij dan ook excuseeren wilde als zijnde deze meer gevolg van een gewoonte dan een blijk van geringschatting. ☞ Mijn bezoeker evenwel lachte en viel mij snel in de rede: „Kom-kom . . . ik vind dien naam heelemaal niet erg: ik noem mij gràag een Achterhoeker. 't Is met dien naam immers gegaan als met het woord Geuzen. Eerst een scheldnaam voor 'n minderwaardig soort, later een eere naam! En zoo . . . houden wij den naam Achterhoek ook gerust in eere!” ☞ Hoe men langgeleden echter deze streek met dien weinig verheven, ja zelfs geringschattenden naam heeft kunnen doopen, is — wanneer men de zaak goed bekijkt — zeker verwonderlijk. En historisch en geologisch ten eenenmale onjuist. ☞ Historisch, wijl de Achterhoek de toegangspoort, het voorportaal was voor de talloze trekkende volken en stammen, die uit het Oosten kwamen ten tijde der groote Volksverhuizing en later. ☞ Lang voordat het Westen en midden van ons land bewoonbaar en bewoond waren, hadden onze onbekende voorouders op het hooge kustland van den Achterhoek (om dien naam gemakshalve aan te houden) reeds een veilige woonstee gevonden. ☞ Geologisch is dit land evenmin geringschattend te behandelen, want ik veronderstel, dat niet vele gedeelten van ons vaderland zulk een rijkdom van gesteenten kunnen aanwijzen, als men hier kan zien. ☞ De breede Rijnbeddingen en de heuvellandschappen daarnaast voeren uw gedachten terug naar den ijstijd, toen machtige stroomden den bodem ploegden, heuveldammen opwierpen en weer terzijde schoven. ☞ Zij — die ijsstroomden — hebben grooten invloed gehad op het uiterlijk van het landschap, zoowel als op de „innerlijke” structuur van den bodem en hiermee staat weer in direct verband de ontwikkeling van flora en

fauna en de bewoning door menschen. ☞ Kijk eens een paar dagen rond in het Oostelijk deel der Graafschap, waar zeer oude gesteenten, die elders diep onder de oppervlakte verborgen liggen, aan den dag komen. ☞ Wie in Winterswijk's omgeving verblijft, bevindt zich daar op het kustland van een verdwenen binnenzee, waarin gedurende den voorhistorischen tijd het grootste deel van Nederland verzonken lag. ☞ Langs den Ouden IJsel (een vroegere Rijnbedding) vinden we vruchtbare gronden, die de oorzaak zijn van een dichte bewoning; fleurige weilanden strekken zich daar ver, héél ver uit en aan de randen, waar het diluvium begint, zien we de prachtige begroeiing met hooge eiken en beuken. ☞ Klei vinden we òók in dat typische Oostelijke deel, maar zij ligt er onder de oppervlakte, hier en daar tot een dikte van 50 m. Op enkele plaatsen kwam zij door vulkanische werkingen omhoog en ligt ze voor het grijpen, deze klei of leem, welke een goede grondstof was voor de steen- en pannbakkerijen, die ge hier aantreft. ☞ De gesteenten, die de bodem hier bevat, behooren zoowel in het secundaire als het tertiaire tijdvak thuis; langs de beken komen zij herhaaldelijk voor den dag en het is slechts enkele maanden geleden, dat bij Winterswijk een steengroeve in exploitatie werd genomen. ☞ De Rijksopsporingsdienst voor Delfstoffen deed hier boringen verrichten, sommige tot een diepte van 1300 m. waarbij vast kwam te staan, dat hier in den bodem zoutlagen aanwezig zijn tot een dikte van 200 m. Bovendien werden op een diepte van plm. 1000 m ontginbare steenkoollagen gevonden, terwijl men zich nog zal herinneren, dat in de buurtschap Corle petroleum uit het boorgat te voorschijn kwam. ☞ Een rijke bodem en een interessante bodem! Want is het zout niet overblijfsel van radicaal opgedroogde binnenzeeën, zijn de steenkolen niet het stoffelijk overschot van een reusachtige flora en is de petroleum niet het residu van de oervormen van het dierenrijk? ☞ Tusschen het merk-

waardige Oosten en de rivierbeddingen van het Westen ligt een breed middenstuk, grootendeels vlak diluvium, waar weilanden afwisselen met naald- en loofhout, waar tal van kleine dorpen liggen op den zandgrond met zijn gouden korenakkers en ernstige heivlakten of op de groen- gronden langs de vele beken, die zich West- waarts voortspoeden. ☞ Veel is er de laatste jaren ontgonnen, maar in het centrum bleef ook nog heel wat intiem natuurschoon gespaard. ☞ Het vlakke middenstuk verheft zich in het Noor- den in den Lochemschen berg, daalt dan naar de bedding van den Berkel en verloopt voorts in de boschrijke contreien van Laren-Eefde-Gors- sel. ☞ 't Geheel alzoo een merkwaardig land met een geweldige, grootsche geschiedenis, wanneer wij op zijn ontstaan letten en het is dunkt mij niet meer dan logisch, dat wij hieraan voor een oogeblik onze aandacht wijdden. ☞ Na dit tipje geschiedenis en geologie, dat meer bevoegden zouden kunnen uitbreiden tot hoogst interessante studies, gaan wij thans en route om te zien, hoe de Achterhoek er ten huidigen dage uitziet. ☞ Gaan wij langs de rivieren en beken, waar de al- oude kasteelen en havezathen temidden van kostelijk natuurschoon liggen, waar de oude watermolens dommelen van weleer; gaan wij door het heideland met z'n afgelegen vennen, over eerbiedwaardige, oeroude binnenwegen en zien we telkens weer het stempel, dat de histo- rie (genomen in den ruimsten zin) op land en volk drukte. ☞ De twee groote, ik zou zeggen natuurlijke, toegangswegen leiden, komende uit het Westen, langs Zutphen en Doesburg den Gel- derschen Achterhoek binnen en we kunnen dus gevoeglijk van de laatste dezer plaatsen uitgaan, een groote omzwerfing maken tot in het Oosten,

tot aan de Duitse grens, het diluviale middenstuk bezoeken, om daarna Noordwaarts langs Slinge en Berkel weer den Gelderschen IJsel te bezoeken bij Zutphen, waar dan de tocht geëindigd is. ☞ De ouderwetsche, door automobilisten en ge- haaste reizigers veel beschimpte schipbrug brengt ons van de Veluwe Doesburg binnen, de eerbiedwaardige vesting, die in den Noormannentijd reeds bij naam bekend was. ☞ De Ro- meinen kenden een groote strategische waarde toe aan het punt, waar Oude en Nieuwe IJsel samenvloeiden en bouwden aldaar een burcht (Dius-burg—Drususburg—Doesburg?) ☞ In de 13e eeuw kreeg Doesburg stadsrechten. Enkele oude gevels werden hier gelukkig bewaard en de St. Maartenskerk is eveneens zeer bezienswaardig. ☞ Dat Doesburg eertijds deel uitmaakte van het groote verbond der Hanze-steden, ge- tuigt van zijn beteekenis. Door groote branden, alsmede in ver- schillende oorlogen, heeft het stedeke het nog al eens moeten ontgelden: het was toentertijd een sterke, gaarne begeerde vesting en tot voor enkele jaren lag er nog steeds garnizoen. ☞ Zeer tot teleurstelling der in- woners werd dit tengevolge van reorganisatie en bezuinigings- noodzaak opgeheven en naar elders verplaatst. ☞ Door lage landen brengt de Dremptsche dijk ons nu naar de zeer oude kerk van Drempt; de toren, van tufsteen opgetrokken, is heel merkwaardig, want in den bui- tenmuur kunnen we iets van een gebeeldhouwde voorstelling vinden: een mannen- en een zeer beschadigde vrouwen(?) -figuur. Waar de eerste gekroond is en men den bouw dezer kerk wil toegeschreven zien aan Ka- rel den Grooten, noemt het volk deze uitgehouwen figuurtjes nog Karel den Grooten en zijn

Foto C. J. Steenbergh

GEVELS AAN DE KOEPOORTSTRAAT TE DOESBURG

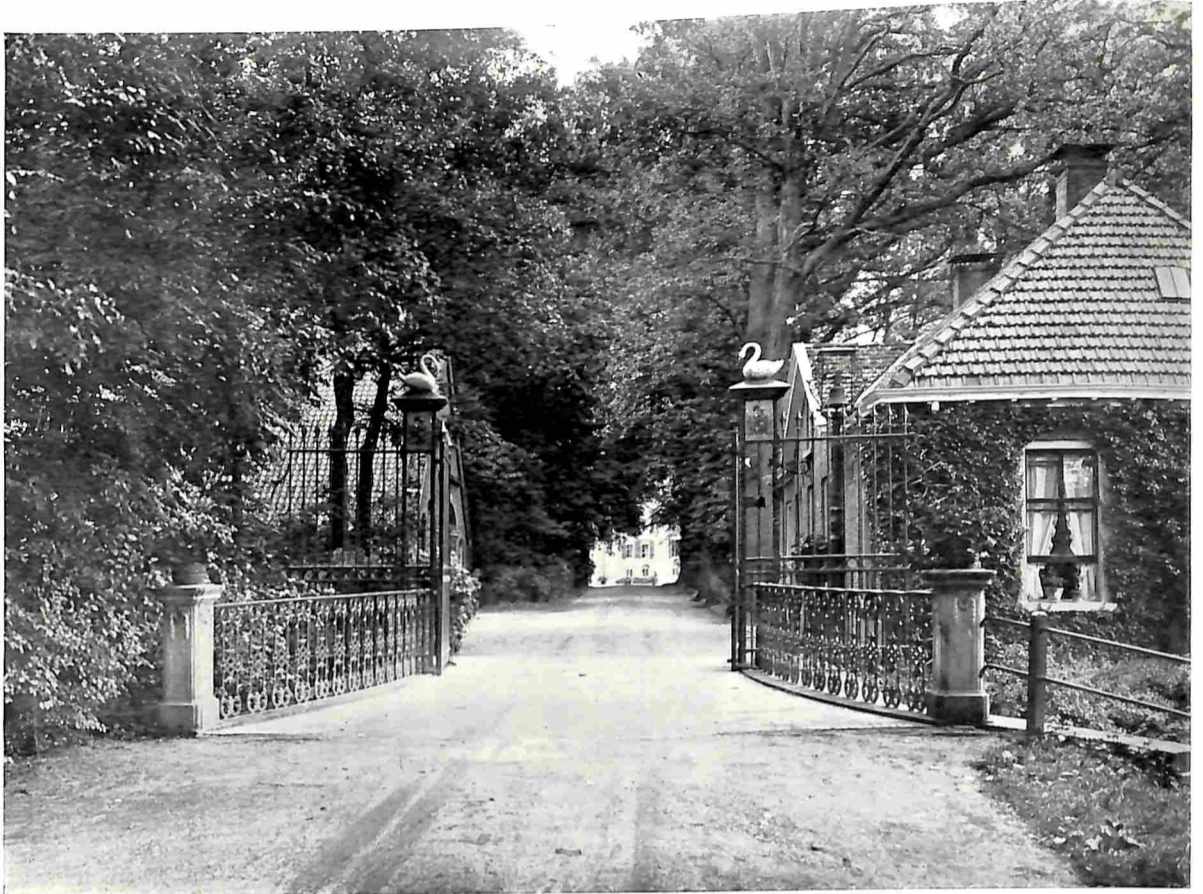
vrouw. ☞ De bosschen van den Ulenpas doemen thans aan onze linkerzijde op en het kerkje van Hoog Keppel wenkt ons naderbij. ☞ De Ulenpas ¹⁾ is een zeer fraai en voornaam gelegen kasteel temidden van groote waterpartijen en hoog geboomte. ☞ De wandeling is in deze wildrijke terreinen een genot en van de rijke plantengroei noemen we hier als zeld- zame specimina de Paarse Toorts en de Gele Doovenetel. ☞ Te Hoog Keppel zal eertijds vermoedelijk ook een kasteel hebben gestaan. Dit valt met groote waarschijnlijkheid af te leiden uit het feit, dat er jaren geleden nog een watermolen te vinden was. En deze vond men slechts in de onmiddellijke omgeving van kasteelen of havezathen, zoodat de conclusie voor de

1) Bewoond door Jhr. Van Schuijlenburg van Bommene. de.

DE ACHTERZIJDE VAN KASTEEL ULENPAS TE HOOG KEPPEL

hand ligt. ☼ De Graafschap, zoo bekend door zijn talrijke kasteelen, telt heel wat van die rustieke molens, welke gedreven werden door de snel voortvlietende beken. ☼ De edelen verpachtten die molens of hielden ze onder eigen beheer, 't welk hun in elk geval een aardige bron van inkomsten verschafte. ☼ De omwonende boeren toch werden verplicht op den hun aangewezen molen te laten malen; bij overtreding van dit gebod werd het koren, gemalen of ongemalen, verbeurd verklaard. ☼ Die watermolens, schilderachtig voor ons oog met hun verweerd molenhuis, 't bemoste rad en de diepe kolk, ze waren eertijds gewichtige dingen en niet zelden oorzaak van naijver of aanleiding tot twisten. Bijna elk kasteel bezat er een, zoo de bodemgesteldheid en de watertoevoer dit mogelijk maakten. ☼ Door de machtige beukenallee, waar de gele bussen van de G.T.M. ons herhaaldelijk passeeren, rijden we verder naar Laag Keppel. De beide Keppels (Hoog en Laag) hebben naar alle waarschijnlijkheid hun naam te danken aan de Kapel, die op de hoogte gelegen was, waar men nu het kerkje van Hoog Keppel vindt. ☼ Kapel, dat wij uitspreken met de klemtoon op de tweede lettergreep, zal door de oud-Saksische bevolking zeker niet zoo gebezigd zijn; evenmin door de Saksen, die naar Engeland trokken (Eng. chapel). Het verband keppel-kapel wordt hierdoor voldoende toegelicht. ☼ De ertslagen, die hier en van Laag Keppel af ook verder Oostwaarts in den bodem voorkwamen, gaven het aanzien aan de „hutten” (ijzergieterijen), welke hier in het kleine stadje evenals te Doetinchem, Terborg en Ulft werden aangetroffen en thans, zij 't geheel gemoderniseerd, nog voortbestaan. ☼ Meer dan door zijn gieterijen is een plaats als Keppel voor den toerist aantrekkelijk door zijn natuurschoon, dat langs de boorden van den Ouden IJsel (Isala) zoo welig zich openbaart en in de prachtige bosschen rondom het Huis

DE SCHOONHEID VAN DEN ACHTERHOEK. DE INGANG VAN HET KASTEEL KEPPEL

te Keppel zijn hoogtepunt bereikt. ☼ Groote hotels en pensions herbergen 's zomers de vele gasten uit alle oorden des lands, die komen genieten van Keppel en de Ulenpas en van de heerlijke omgeving van het verder gelegen Enghuizen. ☼ Bij „de Gouden Leeuw” kunnen we de brug over den Ouden IJsel nemen om ons in den aanblik van het oude Huis te verlustigen. ☼ Hier geen semi-kasteel, geen nabootsing, maar een echt, oud slot, een der oudste en mooiste van ons land en statig tusschen het geboomte oprijzend met zijn drie torens en den gaven trapgevel. ☼ Keppel was vanouds ongetwijfeld een vrije Rijksheerlijkheid en de heeren van Keppel behoorden tot den hoogen adel. Ze bezaten uitgestrekte goederen: Verwolde (nabij Lochem) was een jachthuis der heeren van Keppel, maar dit roemruchte geslacht, waarvan Wolter van Keppel (genoemd in 1179) misschien de stamvader was, bezat o.m. (!): Woelbeeck, Oelde, Ampsen, Cannenborch, de Cloese, de Voorst, het Velde. Een der Keppels: Arnoud Joost, werd door koning-stadhouder Willem III (wiens vriend hij was) verheven tot graaf van Albemarle, burggraaf van Bury en baron van Ashford en zijn nakomelingen leven nog voort onder den hoogen Engelschen adel. ☼ Het slot aan den Ouden IJsel kwam in den jare 1530 in 't bezit der Van Pallandts (Johan van Pallandt huwde met Elisabeth van Voorst en Keppel), ook een der uitgelezen geslachten, wier naam met de geschiedenis van gewest en land nauw verbonden is. ☼ Op den burcht hebben hooge gasten — 't zij ze als gast ontvangen, 't zij als overwinnaars werden geduld — meermalen vertoefd: de hertogen van Gelre waren er gaarne geziene gasten: Lodewijk XIV, de Zonnekoning, ontving er den 21en Juni 1672 de gezanten der Staten. ☼ Vele wederwaardigheden, aanvallen, beschadigingen en bestormingen had het slot te verduren tijdens de twisten der Heeckerens en Bronkhorsten.

WATERMOLEN BIJ HET KASTEEL KEPPEL

waarin de heeren van Keppel de partij hunner bloedverwanten, de Heeckerens, kozen. Ook in den Spaanschen tijd zag de burcht heel wat stormen over zijn grijze torens gaan, toen een der heeren van Keppel toestond, dat Spaansche bezetting zich op het Huis legerde, terwijl hij het garnizoen van de Staten den vijand in handen leverde. ☼ Beurtelings was het kasteel na scherpe gevechten in handen van Staatschen en Spanjaarden. 't Einde was, dat de burcht deerlijk beschadigd werd en dat de slotheer achttien jaren als balling in vreemde landen moest rondzwerven. ☼ Edoch, wij zullen niet langer stilstaan bij de historie van dit schoone kasteel; ge moet het zelve gaan zien. ☼ Het park is meestentijds te bezichtigen en ook enkele zalen worden nu en dan getoond, waarbij gij verrukt zult zijn over den schat aan antiquiteiten, kleinoodiën, bibelots en last not least schilderstukken, waaraan uw oog zich verlustigen kan.

(Wordt vervolgd)

HORZELS

DOOR DR. G. BARENDRECHT

HET woord „horzels” roept gewoonlijk visioenen op

van pijnlijke steken en enorme bulten, benevens allerlei gruwelijke verhalen over rampzalige slachtoffers, die door eendrachtelijke samenwerking van een niet eens zoo héél groot aantal van deze ondieven het tijdelijke met het eeuwige zouden hebben verwisseld. De verwekker van al deze onaannameheden wordt gewoonlijk verondersteld een buitensporig groote wesp te zijn. Nu, inderdaad kan zoo'n wesp steek geducht aankomen, maar een wesp is nu eenmaal geen horzel en zoo zijn wij dan genoodzaakt, elders te gaan rondzien naar een dier, waarop die naam van toepassing is. Sommige, iets beter onderlegde niet-insectenkenners hebben zich de wetenschap reeds eigen gemaakt, dat de echte horzels tot de orde der vliegen behooren en denken dan vooral aan de bekende reusachtige paardenvliegen, wier veel kleinere verwanten met de groene oogen in den zomer zoo goed den weg naar onze onbedekte lichaamsdeelen weten te vinden. Maar ook zij hebben het nog op geen stukken na bij het rechte eind, want de echte horzels zien er heel anders uit en bij die heele familie bestaat niet de minste neiging om zich met menschen- of dierenbloed te laven, wat de volwassen insecten betreft dan altijd. ☼ Er is echter één groep van zakenlieden, die een juistere voorstelling van den staat van zaken heeft en dat zijn de huden- en leerhandelaars. In de ver-

sche Huidenclub is telkenjare een indrukwekkend relaas te vinden van de schade, die weer door de runderhorzel is veroorzaakt, alsmede van de pogingen, die zijn aangewend om deze tot den geringst mogelijken omvang terug te brengen. ☼ Wat doen die horzels, en speciaal die runderhorzels, dan toch om de verontwaardiging juist van deze nijvere lieden op te wekken? ☼ Daar zit een heel drama aan vast, waarvan het eerste bedrijf zich afspeelt in een onzer onvolprezen Hollandse weiden. Tijdstip: de nazomer, personen: een of meer jonge runderen, meestal in prima conditie, en een tot vele groote, mooi geel en zwart behaarde vliegen, behoorende tot de soort *Hypoderma bovis* F., de runderhorzel. Die vliegen, de vrouwelijke exemplaren wel te verstaan, omzoemen met veel lawaai genoemde runderen en zetten zich daar af en toe op neer om hun eieren te deponeren. De koeien, zooals nu eenmaal koeiengewoonte is, maken van tijd tot tijd een weinig toilet door zich de huid af te likken, waarbij zij die eieren in hun bek krijgen. Die komen dan al spoedig uit, zoodat de jonge larven in den slokdarm en wij in het tweede bedrijf terecht komen. De larven gedragen zich namelijk maar gedurende een zeer korten tijd passief en ontwikkelen al gauw een bijzondere activiteit, welke ze voor de fantastische reis, die zij gaan onder-

HET KASTEEL KEPPEL, GEZIEN VAN HET NOORD-OOSTEN

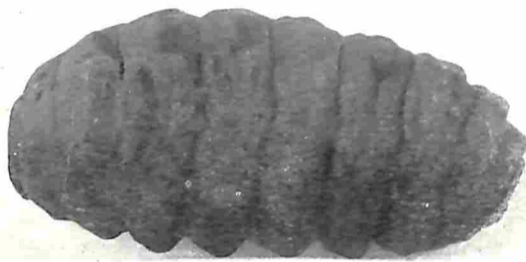
nemen, ook wel noodig hebben. Zij boren zich n.l. dwars door den wand van den slokdarm en trekken nu langs een zeer wel omschreven weg naar de wervelkolom van de koe. Wanneer zij daar zijn aangekomen, zoeken ze hun weg door de openingen tusschen de wervels, zoodat zij in het wervelkanaal belanden, waar voorloopig halt wordt gehouden. Zij voeden zich met de daar in overvloed aanwezig vloeistoffen en brengen er den winter heel knus en warm door. In de prille lente wordt het hun daar echter te benauwd en kruipen ze het wervelkanaal weer uit om zich naar de huid te begeven. Zij zijn dan al aardig in grootte toegenomen en hun aanwezigheid daar ter plaatse blijft dan ook niet zonder gevolgen. Er ontstaat een flinke buil, gevuld met etter en bloed, waarin de larve een heerenleventje leidt. Mettertijd breekt die buil nog door ook en dan kan de bewoner van de buitenlucht profiteeren, wat hij ook prompt doet door er zijn achtereind, waar zich de ademopeningen bevinden, door heen te steken. Tegen het einde van den zomer is de larve een 2—3 cm lange, dikke witte worm geworden, die zich nu heelemaal naar buiten werkt, zoodat hij op den grond komt te vallen, waar hij zich verpopt en na 3—4 weken als volwassen vlieg weer te voorschijn komt. Zooals men ziet, gaan de runderen van de horzelinfectie nu wel niet dood, maar hun algemeene conditie wordt er toch niet beter op, terwijl, en dat is het ergste, de builen, hoewel zij weer genezen, later toch slechte plekken en meestal zelfs gaten in het lee veroorzaken. ☼ Ziezoo, dat was, heel in het kort, de levensgeschiedenis van de runderhorzel. Er bestaat echter ook nog een schapenhorzel en ook een paardenhorzel en nu zou het wel gemakkelijk zijn, te verklaren, dat het daar net zoo toegaat en dan een beetje anders, maar dan zouden we toch aan de waarheid te kort doen. Dat „beetje anders” is wel een beetje veel anders en bovendien gedragen zich die twee dieren onderling ook weer heel verschillend. ☼ De larven van de schapenhorzel, *Oestrus ovis* L., hebben een heel wat minder avontuurlijken levensloop dan hun neven van de runderen. Het wordt hun zelfs al heel gemakkelijk gemaakt, want zij worden door de moeder-vlieg, een nagenoeg onbehaard, veel minder opvallend dier dan de runderhorzel, direct bij de opening gelegd, waar zij het schaap moeten binnendringen en dat zijn de neusgaten. Tusschen twee haakjes maken we hier kennis met een verschijnsel, dat in de insectenwereld nu niet zoo heel veel voorkomt en wel, dat er geen eieren gelegd worden, maar larven, al zijn het dan ook maar kleintjes. Die larfjes nu, haasten zich de neusgaten van het schaap binnen te kruipen en dringen ten slotte door tot de hiermede in verband staande holten van het voorhoofdsbeen (waar wij aan den vooravond van een neusverkoudheid het bestaan pas van gewaar worden) en de hoornpit. Sommige ondernemende geesten zoeken dwars door de spieren heen andere beenderen op, zoodat zij dan zelfs in de onderkaak kunnen worden gevonden. In die holten wordt voortdurend slijm afgescheiden, wat er door de aanwezigheid van die 7—8 larven niet minder op wordt en bovendien brengen die gasten ontstekingen teweeg, zoodat zij ook aan bloed en etter meestal geen gebrek hebben. Ze groeien dan ook hard en als zij zich tot dikke, wel 2 cm lange gedrochten ontwikkeld hebben, zoeken zij de neusholte weer op, waaruit ze door hun gastheer zelf al niezende verwijderd worden. Ook zij verpoppen zich weer in den grond. Heel veel heeft het schaap er niet van te lijden, hoogstens gaat de algemeene gezondheidstoestand tijdelijk wat achteruit en dat kan dan de groei van de wol en de melkproductie wel nadeelig beïnvloeden. ☼ Nog onschuldiger en minder avontuurlijk zijn de paardenorzels. Bij ons komen daar verschillende soorten van voor, waarvan *Gastrophilus equi* F., een groote, zwart en geel behaarde vlieg, wel de algemeenste is. Zij legt haar eieren op de huid van het paard, in de hoop, dat dit er tenminste een gedeelte van naar binnen zal likken, wat uit den aard der zaak ook geregeld gebeurt. De

eieren komen dan in de paardenmaag uit, maar de jonge larfjes, blijkbaar met minder lust tot avontuur bezielde dan hun verwanten van de runderen, richten zich daar dadelijk geriefelijk in. Zij boren hun kop in den maagwand en gaan zich nu aan het bloed van hun gastheer te buiten. Eerst zijn ze roodachtig, later meer geelbruin van kleur. Zij zijn heel dik en dwarsgerimpeld en zoo'n paardenmaag met eenige tientallen van die larven ziet er fantastisch uit, maar dat krijgt nu niet iedereen dagelijks te zien. Als zij volwassen zijn, behoeven zij niet anders te doen dan zich los te laten, zij komen dan in afzienbaren tijd vanzelf op den grond terecht, waar zij zich gaan verpoppen. De geheele ontwikkeling, die zich voornamelijk 's zomers afspeelt, is in 5—6 weken afgelopen.

ENKELBLOEMIGE TROSCHRYSANTHEN

DOOR L. SPRUIT

IN September beginnen ze al te bloeien, de Troschrysanthjes, en zij zetten dat door totdat de vorst een einde eraan maakt. Trefpen wij een laten, zachten winter, dan kunnen we dus „onwaarschijnlijk” lang bloemen in den tuin hebben! ☼ De enkelbloemige Chrysanthen zijn minder imposant dan de groote dubbele familieleden, maar zij hebben voor tuingebruik het voordeel van grooten bloemrijkdom en weerstandsvermogen. Met de Herfstasters zijn zij de allerafste bloeiers in den laten herfsttuin en zooals wij al zeiden, het hangt alleen van het vroeger of later invallen van den winter af, hoe lang wij nog van de bloemen plezier zullen hebben. ☼ De foto op de volgende bladz. toont „Joh. Mensing”, een heerlijk mooie enkele, helderroze Troschrysanth met bijzonder groote bloemen (ruim 8 cm). De kleur valt eens wat buiten het gewone herfstgamma van geel, bruin en roodachtig, hoewel men daarom de mooie „Novemberzon” niet mag versmaden; de naam is zeer toepasselijk, want de geel met bruine bloem is bijzonder warm van kleur en schijnt al het gedempte gouden licht van de herfstzon in zich te verzamelen. Zoo zijn er nog meer, maar een beschrijving van al de soorten zou ons te ver voeren. ☼ Troschrysanthen kunnen eenige jaren vast blijven staan, wanneer zij 's winters wat afgedekt worden; zij vermenigvuldigen zich door grondstekken en door zaaïng. Die stekken moeten in het voorjaar genomen worden, het zaaïng geschiedt meestal reeds in Januari of Februari in lichten en zandigen grond, in de kas bij 60—65° F. Langzamerhand wordt, bij het verspenen, de temperatuur wat lager gesteld en ook het grondmengsel vetter, totdat de plantjes in den kouden bak komen, waar ze door geregeld luchten aan de buitentemperatuur worden gewend. Van den bak komen ze in Mei in den vollen grond en verlangen dan veel zon en vetten grond. ☼ Ook in potten gaat de cultuur best en dan kunnen we nog ná het afsterven van de Chrysanthen buiten volop genoeg hebben van onze exemplaren in potten, in serre of koele kas.

LARVE VAN DE RUNDERHORZEL

RUNDERHORZEL (beide afb. vergroot)

JEAN JACQUES ROUSSEAU en Voltaire zijn vele jaren goede vrienden geweest, tot er iets gebeurde, dat hun vriendschap een onherstelbaren knak toebreacht en van de beide vrienden doodsvijanden maakte. Aanleiding hiertoe gaf Voltaire. Toen Rousseau hem een gedicht gezonden had en bij een daarop volgende ontmoeting Voltaire's oordeel vroeg, kon deze zijn scherpe tong niet in bedwang houden en antwoordde: „Je hebt een Ode aan Het Nageslacht geschreven, maar ik twijfel sterk, of die aan haar adres zal aankomen.” Toen Rousseau aan zijn mémoires werkte, vroeg een dame hem, haar iets omtrent den inhoud zijner autobiografie mede te deelen. „Madame”, antwoordde hij, „er zal al het slechte in staan, dat ik van me zelf, en al het goede, dat ik van anderen weet.” „O,” zeide zij, „dan zal het wel geen dik boek worden!”

Foto N.V. van Tubergen

ENKELE TROSCHRYSANTH JOH. MENSING

Crocussen op water

DOOR L. SPRUIT

WIJ kennen allemaal Hyacinthen op water, Narcissen op water (water en grint dan) . . . en nu zijn er Crocussen op water ook! De cultuur bestaat al lang, maar wordt nog veel te weinig toegepast, wat toch onbegrijpelijk is als men bedenkt dat er geen andere benodigdheden vereischt worden dan wat Crocusbollen, een bord en een beetje water uit de kraan. Er zullen groote-stads-menschen zijn die de cultuur van Narcissen op grint-en-water nog te bezwaarlijk vinden, omdat ze niet aan grint kunnen komen. Nu, in zoo'n geval zorgen de Crocussen voor uitkomst. Iedereen, al woont hij nog zoo ver van „buiten” weg, kan in het voorjaar een vensterbank vol bloeiende bollen hebben! ☞ We kiezen groote, sterke Crocusbollen uit, en zetten die (in het najaar) netjes met de neuzen naar boven op een niet al te vlak bord of bakje. De bollen moeten tegen elkaar komen, elkander raken dus, om steun te geven en ook omdat het geheel anders te ijl zou worden. Vooral de fijne, wit met paarsgestreepte (bonte) Crocussen zijn mooi voor deze cultuur. Dan gieten we wat water op het schoteltje en zetten het weg, in een absoluut donkere, koele kast waar het niet vriest en die niet bedompt is, maar luchtig. Anders kan er schimmel bij komen. ☞ Gaan we na een dag of tien eens kijken, dan zien we dat de wortels zich gevormd hebben en dat al de bolletjes onderling door de wortels verbonden zijn, zoodat we het heele plakkaat van de schotel zouden kunnen tillen! De groote — en eenige — moeilijkheid is nu, dat we nooit mogen vergeten, het water bij te vullen. Staat het bakje ook maar één dag droog, dan is de heele cultuur naar de maan! ☞ De spruiten loopen nu mooi uit en als ze ongeveer 10 cm lang zijn en de bloemknoppen zijn zichtbaar, dan mag het bakje de donkere kast uit. Niet eerder, omdat we anders een hopeloozen rommel van languitgegroeide spruiten zonder bloem krijgen. De foto toont heel goed, hoe het resultaat is wanneer de bollen lang genoeg in het donker zijn gebleven: de bloemen steken hoog boven het loof uit. ☞ Nu kan het bakje voor het raam. Een venster op het Zuiden is gevaarlijk! Daar schijnt de zon in het voor-

jaar al zoo krachtig, dat het water in een minimum van tijd verdampt is en dan verdrogen onze bollen op het laatste oogenblik toch nog. Trouwens, zon is niet eens noodzakelijk om ze tot bloeien te brengen. Goed licht en niet te veel warmte, dus bijvoorbeeld een raam in een koele, vorstvrije kamer en goed in het licht, dat is het beste. ☞ Zorgen we dan tot het laatste toe geregeld voor bijvullen van 't water, dan zullen we van die eenvoudige Crocus-kwekerij een massa genoeg hebben. Want het is iets, dat weinig omslachtig en heel dankbaar werk is. Bovenhuisbewoners behoeven niet met potten en aarde te ploeteren om bloeiende bollen te krijgen en na den bloei wasschen we het bord om, gooien de (waardeloos geworden) bollen weg en kunnen in September weer een nieuwe collectie blauwe of gestreepte Crocussen opzetten. ☞ Een plaatsje in 'n kast voor zoo'n bakje of schotel heeft iedereen wel, en het eenige waar we voor zorgen moeten, is de contrôle op het water — nu, dat is toch ook niet zoo heel moeilijk!

EENIGE TREKJES VAN DEN KAFFER

DOOR G. W. DEKING

(Slot)

HET schaamtegevoel der vrouwen varieert sterk. Sommige bedekken instinctmatig hun borst in tegenwoordigheid van een blanke, andere denken er niet aan en zullen zonder blozen het kind, dat ze op den rug dragen, omzwaaien en het zoogen. Een Hottentotvrouw zou sterven van schaamte als het napje, dat ze achter op haar hoofd draagt, afviel. ☞ De oude vrouwen zijn broodmager; verweerd en verschrompeld hangt de huid over de sterk uitstekende botten. Op een bepaalden leeftijd gekomen let de kaffervrouw weinig meer op haar uiterlijk. Zij is vrijer en kan met menige beperkende bepaling breken, aan jongere vrouwen door de mannen opgelegd. ☞ De vuilheid der kaffervrouwen is dikwijls onbeschrijfelijk. Kaffers hebben grooten eerbied voor een grijsaard, doch niet voor een oude kaffervrouw; zij zijn verstootenen, zij hebben hunne „Schuldigheid getan”. Vrouwen hebben om zoo te zeggen geen rechten, zij moeten in het veld werken, kinderen voortbrengen en alles doen wat den man behaagt. Als zij niet meer in het veld kunnen arbeiden, eten koken, kinderen voortbrengen, zijn ze van geen nut meer en sterven soms den hongerdood, want zij hangen van de liefdadigheid der jongeren en sterken af. Het eenig wapen wat deze oude zielen hebben, is hun tong, waarmee zij den vloek over de kraal en haar bewoners uit-

Foto N.V. van Tubergen

CROCUS QUEEN OF THE BLUES

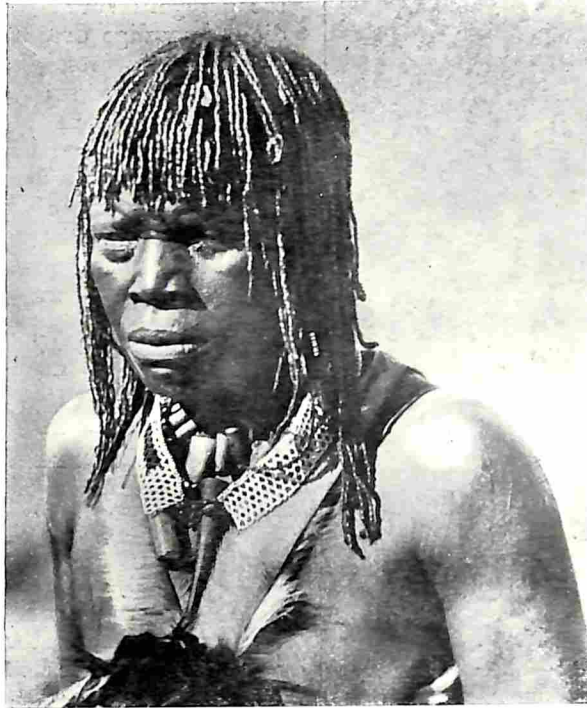
spreken. Hierom worden zij als tovenaressen gevreesd. Het eenige wat daar tegen te doen is, en veelvuldig gedaan wordt, is een tooverdokter te roepen, om het „loeder” uit te rooken, d.w.z. op den brandstapel te verbranden. ☒ De kleine jongens zijn totaal naakt en met hun groote, ronde hoofden lijken ze topzwaar. Wat ouder geworden, worden de lichaamsproporties beter. Evenals bij Europeesche jongens volgt ook bij hen na den leeftijd van spoedig verlegen zijn, de leeftijd van het dandy-achtige en zij letten dan heeler op hun uiterlijk: ze trekken een prachtige scheiding, zijn trotsch op 'n paar baardhaartjes. Kaffers hebben groot respect voor iemand met 'n baard, de gelukkige bezitter daarvan is in hun oogen een groot man, omdat zij zelf zoo veel moeite hebben 'n paar haartjes op hun kin te cultiveeren. ☒ De kleeding varieert zeer onder de verschillende stammen, hoewel een veelkleurige deken, losjes rond den schouder geslagen, zeer veel door de jongelingen der diverse stammen gedragen wordt. Doch o wee als zij iets moderns kunnen krijgen — meestal tweedehandsch — dan komt de liefde om te geuren eerst recht uit. 'n Oude tuniek, 'n oud fantasievest — wat hij eerst voor 'n broek of zoo iets aan ziet — 'n oude gelapte broek zijn gewilde artikelen. De gelukkige bezitter zal den eersten keer, dat hij zich met tweedehandsch en opgelapt goed allerzotst uitgedost heeft, direkt naar een andere kraal — soms tientallen mijlen weg — stappen, louter en alleen om te geuren. ☒ Oude broeken hebben een wonderbaarlijke aantrekkingskracht voor kaffers. Hoe meer lappen er op zitten, hoe mooier, vooral als er lappen van andere, totaal er niet bij passende, maar scherp afstekende stof opgezet zijn. Vooral scherp gekleurde en geblokte stof is „en vogue” onder hen, want die trekt de aandacht. ☒ De volwassen mannen zijn goed gevormd, niet zoo gezet als de vrouwen, en hebbend dikke lippen en platte neuzen. Zij zijn beleefd en niet ontbloot van geestigheid.

Zij kunnen hun emoties uitstekend verbergen, behalve hun verwondering, die zij verraden door hun hand voor den mond te leggen. ☒ Op rijperen leeftijd komen hier en daar 'n paar witte haartjes en worden zij mager. Als zij oud zijn is het haar spierwit en zijn zij meestal doof, hun gang is dan onvast, hoewel hun waardig voorkomen weinig inboet. Daar grijs haar met ouderdom gepaard gaat, trekken zij, om den ouderdom te weren, grijze haren uit. Zooals

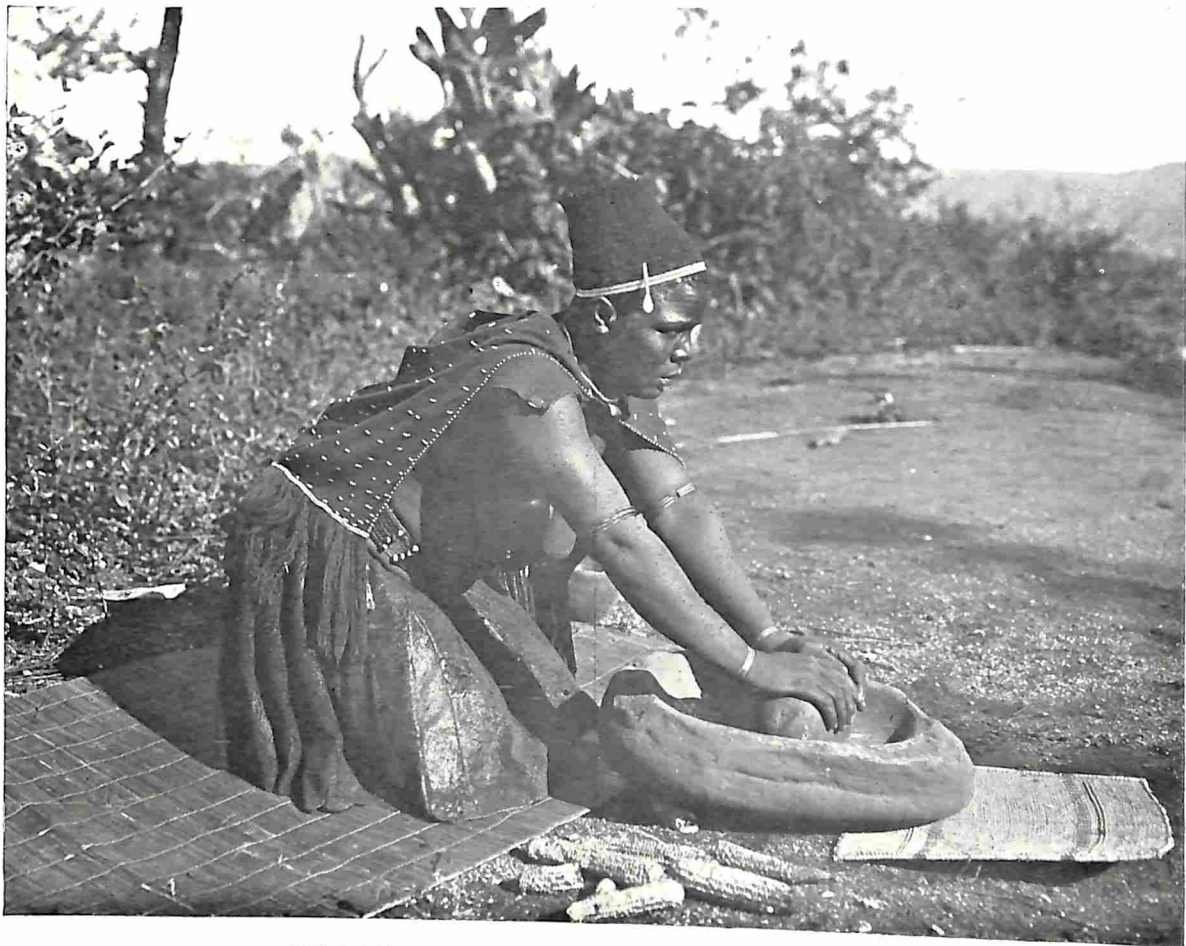
zegd, heeft de kaffer eerbied voor oude mannen. Als een zoon zijn ouden vader niet goed verzorgt of hem heimelijk besteelt, wordt hij als een minderwaardige uit den stam gestooten. Een Kaffer weet nooit zijn ouderdom en het is moeilijk dezen te gissen, daar hij veel en veel jonger lijkt dan een blanke op denzelfden leeftijd. Alleen uit door hen beleefde feiten is de ouderdom ruwweg te schatten. ☒ De oude mannen letten heel weinig op hun kleeding. Een deken of een vel van een wilde kat of luipaard is al. Soms ziet men in streken nabij de geciviliseerde wereld een „magalabi” — stokoude kaffer — met niets anders dan 'n hemd aan. Het niet dragen van een broek is een eer, die den ouderdom te beurt valt. ☒ Onze beschrijving van den kaffer zou onvolledig zijn als geen gewag gemaakt werd van de roode klei. Zonder deze cosmetiek is de uitdossing der kaffers niet compleet. Roode oker en olie worden in de huid gewreven en menigmaal ook in hun dekens, zooals onder de zoogenaamde roode kaffers — kortweg „rooies” genoemd — gebruik is. Hier door beschermen zij hun huid tegen regen en zon en krijgt deze, van nature aschvaal van kleur, 'n mooie bruin-chocoladeachtige tint. ☒ De vrouwen wrijven de roode klei dikwijls in het haar, wat dan in allerlei fantastische figuren gedraaid wordt. ☒ De kafferuitdrukking: „De koe likt dengeen, die haar likt, ook” vindt toepassing in het dagelijksche leven der kaffers. Zij deelen altijd hun voedsel onder elkaar en niemand hoeft te wachten op een uitnoodiging mede aan te zitten. Geef één uwer kaffer-

boys 'n sigaret, al de anderen zullen er 'n trekje van krijgen. Talrijk zijn de verschillende spreekwijzen, die zij aangaande het samen deelen hebben... Houten schalen gaan heen en weer” — d.w.z. vriendschap wordt eenmaal beloond —; „Dank voor het snuifje” — hetgeen een verzoek om onderdak en eten beteekent —; „Alle kelen zijn gelijk” enz., enz. ☒ Het eten der kaffers bestaat hoofdzakelijk uit mieliepap en vleesch. Vooral het laatste,

dat ze zelfs in minder frissen toestand, zonder nadeelige gevolgen naar binnen werken. Alleen de Hottentot en Boesman ook het „de gustibus non est disputandum”. Geweldig is de os is niets bij een feestelijke gelegenheid. Het allerlekkerste voor een kaffer zijn de niet schoongemaakte ingewanden, darmen, etc., welke dikwijls rauw verorberd worden. ☒ Komt

EEN KAFFER-WONDERDOKTER

EEN MIELIES STAMPENDE „KAFFERMEID”

men 's avonds bij een kraal aan, dan is er geen levend wezen te zien; alles ligt te bed. De Kaffers, natuervolk als zij zijn, gaan vroeg ter ruste. Aankloppend aan de deur eener hut, die gewoonlijk niet meer dan twee voet hoog is, klinkt van binnen een „kom in”, nadat gij al aankloppend beleefdheidshalve, al brommend, „tok, tok” hebt gezegd. Op handen en voeten tracht gij binnen te komen, doch een verstikkende rook doet u al heel gauw weer terug gaan. Een rook, zóó dik, dat ge hem met een mes kunt snijden, en de minder aangename geur der kafferlichamen slaat u tegen en beneemt u den adem. Wanneer gij eindelijk na heel veel moeite binnen zijt, treft uw oog, als ge aan de duisternis en rook eenigszins gewend geraakt zijt, een typisch tafereel. Alles wat ge ziet, heeft een roodbruine kleur. Het eerste wat gij ziet is het vuur, dat in het midden der hut brandt. De rook tracht door spleten en gaten een uitweg te vinden en kleurt de zoldering zwart. Links

van het vuur ontdekt ge zoo langzaam aan een twaalf- à vijftiental vrouwen met even zooveel kinderen, alle in een deken op den rug der moeder gebonden. Dat is het naar bed gaan van kafferkinderen. De kinderen ontdekt gij door het schitteren hunner tanden en glinsteren der oogen. Grotere kinderen zijn bezig maispilen in het vuur te roosteren, terwijl honden en kippen voedsel zoeken. Zoo gauw als een hond zijn snuit in een k a l a b a s steekt, dalen van drie of vier kanten stokken op zijn lichaam neer, waarvan het eenige effect is, dat de kippen als bezetenen rondvliegen en de babies het op een schreeuwen zetten. Rechts van het vuur zitten vijf à zes mannen op hun hurken. Allen zitten met het ge-

zicht naar het vuur. Nooit zal een kaffer met den rug naar het vuur zitten, uit louter angst in een aap gemetamorphoseerd te worden. Vuile kafferpotten, dekens, huiden, oude broeken, hangen aan de graszoldering; tegen den wand zijn hoopen matten opgestapeld en staan assegaaien en stokken. Terwijl gij met het hoofd der familie zit te praten, gaan enkelen der aanwezigen „naar bed”, d.w.z. rollen een oude mat op den vloer uit en gebruiken als hoofdkussen een eenig-

zins uitgehold houtblok. Alles geschiedt zonder eenig ceremonieel en spoedig is een algemeen gesnork te hooren, een teeken, dat ook gij uw bed hebt te maken, op vrijwel dezelfde manier als de kaffer, alleen als hoofdkussen uw jas gebruikend. Zoo gij dit leven niet gewend zijt, doet gij de eerste nachten geen oog toe, daar gij heel veel bezoek krijgt en wel van wand-

luizen, zwarte torren en dergelijk goed. Doch spoedig went gij er aan en slaapt even goed en ongestoord als de kaffers, wier gast gij zijt. Met het kriecken van den dag verheft de haan, die ergens in de hut zijn onderdak gevonden heeft, zijn stemgeluid, wat al heel spoedig door dat der kinderen gevolgd wordt, en vóór de zon boven de kim is, is alles wakker en in rep en roer. Een jongen blaast de nog gloeiende kooltjes aan van het vuur, dat nooit schijnt uit te gaan, en de mannen kruipen op handen en voeten de hut uit. Ook het gedierte wordt naar buiten gejaagd. De dag is begonnen! Prachtig stijgt bloedrood de zon

boven den horizon. Dit wonderschoone schouwspel maakt totaal geen indruk op den kaffer. Hij bezit absoluut geen schoonheidsgevoel. Het eenige, wat zijn bewondering kan opwekken is de gezetheid van een zijner vele vrouwen en de kleur zijner ossen. Doch een stukje natuurschoon te bewonderen

komt niet in zijn gedachten op. Kunt ge het eten? Zoo niet, waarom bewondert ge het dan? redeneert hij. Zoo gauw als ze op handen en voeten de hut uitgekropen zijn, gaan zij in de zon zitten en de s n u i f d o o s wordt plechtig te voorschijn gehaald. Zij kunnen niet buiten snuif. Iedere kaffer, zoowel man als vrouw, snuift. Oude patroonhulzen, oude blikjes, een stuk horen, enz. worden als snuifdoos gebruikt. De snuif, die door

hen gebruikt wordt, bestaat uit ruwe tabak, die bij iedere kraal verbouwd wordt en de asch van de aloë-plant, is scherp en doet de oogen tranen. Talrijk zijn hun gezegden, als: „Mag ons opperhoofd jou zegenen”; „Mag je grooter worden”; „Moge ons opperhoofd lang leven”; wanneer iemand begint te niezen. Een zieke die niest, wordt volgens hen dan ook spoedig beter. ☒ Als de snuifceremonie is afgelopen, beginnen zij aan hun dagtaak te denken. De vrouwen, met groote kleipotten op het

EEN ZONNIGE MORGEN IN EEN HERFSTIG BOSCH

DE EERSTE BLADEREN VALLEN

BIJ CAMPFER IN OBER-ENGADIN

hoofd, gaan waterhalen, anderen gaan het veld in om voedsel te halen en weer anderen zoeken brandhout. Verwonderlijk is het om te zien wat een enorme lasten de vrouw op het hoofd kan dragen. Water halen zij altijd vroeg in den morgen, daar de poelen waar zij het uit scheppen overdag uitgedroogd zijn. Wij noemen het water, doch eigenlijk gezegd is het drab, vol microben en bacteriën, dat voor alle doeleinden gebruikt wordt. De kaffer is ook in dit opzicht niet kieskeurig, en de Europeaan, die onder hen leeft, doet het beste dit ook te zijn, omdat er niets anders te krijgen is. ☼ Als de vrouwen water gehaald hebben, verrichten zij allerhande werk, grasbinden, grasweven en last not least kafferbier brouwen. Dit wordt door gisting uit kafferkoren, dat zij rondom de kraal verbouwen, bereid. Het is het best met watergruwel te vergelijken maar geelgrijs van kleur, tamelijk koppig en niet ongezond, mits met mate gedronken. Kaffers zijn er zeer belust op en kunnen er ontzettende hoeveelheden van drinken. De meesten hunner verkeerden dan ook als er bier gemaakt is net zoo lang in een staat van dronkenschap tot er geen drop meer over is. Als een kaffer een Europeaan bier offreert, zal hij er eerst een slokje van nemen als bewijs dat er geen gif in is. ☼ Al den tijd, dat de vrouwen bezig zijn, doen de mannen niets, absoluut niets. Zij liggen in de zon, rooken en praten. Soms snijden zij om den tijd te dooden uit hout lepels, schalen of iets dergelijks, doch dat is ook al. Alle arbeid moet de vrouw doen. Het leven der mannen is doelloos; jaar in, jaar uit liggen ze in de zon te rooken, te praten en te eten. Zij weten hoe en zonder „ennui” den tijd te dooden. Zij zijn hoog ontwikkelde dieren en hebben op het eerste gezicht zeer weinig verstand. Zij zijn vroolijke, goedige, gemakzuchtige en egoistische schepsels. Theal, de groote kafferkenner, karakteriseert hen zoo schitterend met de woorden: „Their nature is well rooted in red earth; and if we do not like to look on them as bone of our bone, they certainly are earth of our earth and claim kinship with us through the lowest strands of our animal nature”. Hun filosofie: „Laat ons eten en drinken, want morgen kunnen wij dood zijn” spreekt boekdeelen.

DE MONT BLANC

(Slot van bladz. 477)

ER kwam iets starends in zijn blik, en uit zichzelf ging hij verder: „Dat is al een vijftig jaar geleden. We waren twee jonge kerels met durf, Etienne Beauregard en ik. En we wilden den Mont Blanc beklimmen. Die berg daagt je uit, meneer, als je het in je bloed hebt, en wij namen die uitdaging aan”. ☼ Even hield hij stil. ☼ „Wij hebben den kamp verloren. Etienne was wat te onbesuisd, hij viel, en ik werd meegesleept. Etienne was direct dood, ik heb maanden in het ziekenhuis gelegen. En ik kwam er invalide uit. Maar toch houd ik van den Mont Blanc, en kom ik ieder jaar weer terug om den ongenaakbare te zien”. ☼ En beiden bleven wij nog lang naar den witten top kijken, waaromheen zich nu langzamerhand groote, donkere wolken groepeerden. ☼ Op den terugweg was het oude heertje weer even gedesinteresseerd als dien morgen. Hij keek links noch rechts, dutte slechts. ☼ Maar toen we dien avond om zeven uur in Genève in de Rue du Mont Blanc voor het gebouw van de American Express uitstapten, en ik hem hierbij behulpzaam was, hield hij me nog even staande. ☼ In zijn stem lag iets geheimzinnigs. ☼ „De Mont Blanc, meneer, is fascinerend. Even fascinerend als een mooie, jonge vrouw. En beide, meneer, de Mont Blanc en . . . een vrouw, waren de oorzaak van Etienne's dood. Zij was een trotsche schoonheid uit de bergen, overmoedig en misschien wel een beetje hard. Etienne had haar gevraagd zijn vrouw te worden, en zij . . . zij had hem gezegd: „Niet voordat je den top van den Mont Blanc hebt bereikt, word ik je vrouw”. ☼ Dat maakte Etienne razend en onvoorzichtig . . .” ☼ Hij knikte me eens toe, en hinkend strompelde hij weg, het oude, gebogen heertje, dat in zijn jeugd bergen getrotseerd had. ☼ En ik ben er nog altijd niet zeker van, of die Etienne geen fictie was, en of hij zelf wellicht gestreden en . . . verloren had.